УДК 347.65/.68:347.157(477)
DOI https://doi.org/10.32782/2307-1745.2026.83.15

Діденко Д. В.,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
кафедри цивільно-правових дисциплін та статистики
Міжнародного університету
ORCID: https://orcid.org/0009-0007-4476-1433

ЗДІЙСНЕННЯ ДИТИНОЮ ПРАВА НА СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ І ЗА ЗАПОВІТОМ В УКРАЇНІ

Анотація. Статтю присвячено особливостям здійснення дитиною права на спадкування за законом і за заповітом за законодавством України. Розмежовано підстави закликання дитини до спадкування, прийняття спадщини та подальше оформлення прав на спадкове майно. Обґрунтовано, що спеціальні гарантії, зумовлені віком спадкоємця, застосовуються в межах обох видів спадкування, проте не створюють права на спадщину за відсутності передбаченої законом або заповітом підстави.

Визначено відмінності між поняттями дитини як особи, яка не досягла повноліття, та дитини спадкодавця як носія юридично встановленого родинного зв'язку. Розкрито значення походження, усиновлення, черговості спадкування, права представлення та охорони інтересів дитини, зачатої за життя спадкодавця і народженої живою після відкриття спадщини. Показано, що неповнолітній вік сам по собі не надає переваги перед іншими спадкоємцями відповідної черги.

Проаналізовано співвідношення свободи заповіту та права малолітніх і неповнолітніх дітей спадкодавця на обов'язкову частку. Наголошено, що її розмір визначається через частку, належну конкретній дитині за умов спадкування за законом, а не як половина всього спадкового майна. З'ясовано відмінність між призначенням дитини спадкоємцем та встановленням на її користь заповідального відказу.

Досліджено прийняття спадщини малолітніми і неповнолітніми особами в силу закону, право особи, яка досягла чотирнадцяти років, самостійно подати заяву про прийняття спадщини, а також спеціальні умови відмови від неї. Встановлено, що бездіяльність законного представника не може прирівнюватися до належно оформленої відмови дитини. Водночас законодавча гарантія прийняття спадщини не усуває необхідності підтвердження складу спадкового майна, одержання свідоцтва та державної реєстрації прав у передбачених законом випадках.

Обґрунтовано необхідність оцінювати інтерес дитини під час відмови від спадщини з урахуванням вартості активів, обсягу успадкованих обов'язків, значення житла та наявності конфлікту інтересів. Запропоновано конкретизувати порядок виявлення такого конфлікту, забезпечення незалежного представництва та мотивування рішень органу опіки та піклування. Враховано законодавчі зміни 2026 року щодо правочинів в інтересах малолітніх і неповнолітніх осіб.

Ключові слова: дитина, малолітня особа, неповнолітня особа, спадкування за законом, спадкування за заповітом, прийняття спадщини, обов'язкова частка, законне представництво, орган опіки та піклування.

Постановка проблеми. Участь дитини у спадкових правовідносинах поєднує самостійність її майнового інтересу із залежністю значної частини юридичних дій від поведінки дорослих. Після смерті спадкодавця дитина може набути право на житло, земельну ділянку, грошові кошти та інші активи, однак через вік не завжди здатна самостійно з'ясувати склад спадщини, перевірити дії інших спадкоємців і забезпечити оформлення свого права. Тому для оцінки ефективності правового регулювання недостатньо констатувати можливість дитини бути спадкоємцем. Необхідно дослідити, як ця можливість реалізується на кожному етапі спадкового правонаступництва.

Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) передбачає спадкування за заповітом і за законом та встановлює спеціальні гарантії для малолітніх і неповнолітніх осіб [1]. Сімейний кодекс України (далі – СК України) регулює визначення походження дитини, здійснення батьківських прав та управління дитячим майном [2]. Право дитини на майно додатково охороняється Законом України «Про охорону дитинства» [3]. Поєднання цих норм потребує узгодженого застосування, особливо коли батько, мати або опікун одночасно є іншим спадкоємцем і має власний інтерес у розподілі спадщини.

Практична проблема полягає у розриві між юридичним прийняттям спадщини дитиною та фактичним здійсненням належних їй прав. Відсутність звернення до нотаріуса не завжди означає неприйняття спадщини, а наявність свідоцтва в іншого спадкоємця не усуває прав дитини, які виникли раніше. Водночас захист дитини не може ґрунтуватися на припущенні, що будь-яке спадкування безумовно вигідне: до спадкової маси можуть входити обов'язки, обтяження та майно, збереження якого потребує витрат. Це зумовлює необхідність поєднати гарантію набуття спадщини з контролем за рішеннями щодо її подальшої долі.

Стан дослідження. Методологічні засади сучасного спадкового права, зокрема універсальне правонаступництво, пріоритет заповіту та співвідношення імперативності й диспозитивності, розкрито О. Є. Кухарєвим [4, с. 74]. Для дослідження становища дитини цей підхід важливий тим, що дає змогу відмежувати загальні правила спадкування від спеціальних вікових гарантій. А. В. Баранкевич досліджує судовий захист спадкових прав неповнолітніх осіб і розрізняє справи про встановлення юридичних фактів та спори про право [5, с. 222]. В. О. Кучер аналізує забезпечення прав та інтересів обов'язкових спадкоємців [6, с. 159]. Значення прийняття спадщини та державної реєстрації права власності розглянуто в окремій праці О. Є. Кухарєва [7, с. 113].

Наведені дослідження створюють основу для аналізу окремих елементів спадкового правонаступництва. Водночас подальшого опрацювання потребує їх поєднання у механізмі здійснення права на спадкування саме дитиною: від визначення підстави спадкування до оформлення майна та оцінки правомірності дій представника. Особливу увагу доцільно приділити межам застосування спеціальних гарантій, оскільки змішування права на обов'язкову частку з прийняттям спадщини в силу закону призводить до помилкового визначення кола спадкоємців та обсягу їхніх прав.

Мета статті полягає у з'ясуванні особливостей здійснення дитиною права на спадкування за законом і за заповітом в Україні та обґрунтуванні напрямів удосконалення гарантій її майнових інтересів.

Виклад основного матеріалу. Вихідним для дослідження є розмежування правоздатності дитини та можливості самостійно вчиняти дії щодо спадщини. Малолітній або неповнолітній вік не перешкоджає набуттю статусу спадкоємця. Водночас обсяг цивільної дієздатності впливає на порядок подання заяв, участі у договорах, розпорядження майном та реалізації засобів захисту. Тому представник не замінює дитину у матеріальному спадковому правовідношенні: він здійснює передбачені законом дії для реалізації її права, а успадковане майно належить дитині.

Термін «дитина» у цьому контексті має два значення. За віковим критерієм йдеться про особу до досягнення повноліття; СК України розрізняє малолітню дитину до чотирнадцяти років і неповнолітню віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. Натомість словосполучення «діти спадкодавця» у статті 1261 ЦК України позначає родинний зв'язок і охоплює також повнолітніх осіб. Для застосування гарантій необхідно встановлювати обидві обставини окремо: вік особи та її юридичний зв'язок зі спадкодавцем [1; 2].

Стаття 1222 ЦК України допускає спадкування фізичними особами, які є живими на час відкриття спадщини, а також зачатими за життя спадкодавця і народженими живими після її відкриття. До народження охороняється інтерес майбутнього спадкоємця, що не означає визнання за ненародженою дитиною повного обсягу цивільної правоздатності. Відповідно до статті 1298 ЦК України, якщо заповіт складено на користь зачатої, але ще не народженої дитини, видача свідоцтва і розподіл спадщини між усіма спадкоємцями відбуваються лише після її народження; це правило застосовується і до відповідного спадкування за законом [1].

За спадкування за законом визначальною є передбачена ЦК України черговість. Діти спадкодавця, зокрема зачаті за його життя та народжені після смерті, належать до першої черги поряд із тим із подружжя, хто його пережив, та батьками. Статус дитини спадкодавця підтверджується за правилами сімейного законодавства. Народження поза шлюбом не зменшує спадкових прав: значення має належно встановлене походження, а не факт перебування батьків у зареєстрованому шлюбі [1; 2]. Отже, труднощі доказування походження слід відмежовувати від обсягу самого права на спадкування.

Усиновлення також має безпосереднє значення для визначення кола спадкоємців. Стаття 1260 ЦК України прирівнює усиновленого та його нащадків щодо усиновлювача і його родичів до родичів за походженням. При визначенні спадкових зв'язків із родичами за походженням слід перевіряти законодавчі винятки, пов'язані зі збереженням правового зв'язку за рішенням суду. Саме тому неприпустимо ототожнювати усиновлення з опікою, піклуванням чи фактичним вихованням: останні самі по собі не створюють між вихователем і дитиною спадкових прав першої черги.

Малолітній чи неповнолітній вік не збільшує частку дитини у спадкуванні за законом. За загальним правилом статті 1267 ЦК України частки спадкоємців відповідної черги є рівними. Якщо після смерті особи спадкують її дружина та двоє дітей і немає інших спадкоємців першої черги, кожному належить по одній третині спадщини. Проте перед розрахунком необхідно встановити її склад: власна частка другого з подружжя у спільному майні не стає спадщиною лише через смерть іншого. Невідокремлення цієї частки спотворює одночасно права дитини та права пережилого подружжя.

Дитина може бути спадкоємцем за законом і поза першою чергою, зокрема як брат, сестра чи інший родич у передбачених законом випадках. Особливе значення має спадкування за правом представлення, коли нащадок одержує частку, яка належала б його померлому родичу, якби той був живим на час відкриття спадщини. Цю конструкцію не слід змішувати із законним представництвом. За правом представлення дитина спадкує безпосередньо після відповідного спадкодавця, а батько, мати чи опікун, які представляють її інтереси, виконують іншу юридичну функцію. У судовій практиці також наголошено, що право представлення реалізується в межах спадкування за законом, а не становить самостійного виду спадкування [8].

За спадкування за заповітом підставою закликання дитини є волевиявлення спадкодавця. Відповідно до статті 1235 ЦК України спадкоємцем може бути призначено особу незалежно від наявності сімейних чи родинних відносин. Тому дитина має право одержати спадщину від особи, з якою не пов'язана спорідненням. У такому разі встановлення походження від спадкодавця не є умовою спадкування, проте необхідні належна ідентифікація дитини, перевірка чинності заповіту та визначення обсягу майна, охопленого ним [1].

Призначення дитини спадкоємцем потрібно відрізняти від заповідального відказу. Якщо заповідач покладає на спадкоємця обов'язок надати дитині право користування житлом, дитина набуває становища відказоодержувача щодо відповідної вимоги. Вона не стає внаслідок цього власником спадкового житла. Різниця має практичне значення для визначення способу захисту: вимога виконати відказ та вимога оформити право власності на спадщину мають різні підстави. Аналіз заповіту має встановлювати зміст розпорядження, а не лише наявність у ньому імені дитини.

Свобода заповіту обмежується правом на обов'язкову частку. Малолітні й неповнолітні діти спадкодавця належать до осіб, визначених статтею 1241 ЦК України, і спадкують незалежно від змісту заповіту половину частки, яка належала б кожному з них за законом. Наявність у дитини доходу, проживання окремо від спадкодавця чи забезпеченість іншого з батьків не є самостійними підставами невизнання цього права. Вирішальними є юридичний зв'язок зі спадкодавцем та належність до захищеної законом категорії на час відкриття спадщини.

Обов'язкова частка не дорівнює половині всієї спадщини в кожному випадку. Наприклад, якщо єдиними спадкоємцями першої черги були б дружина спадкодавця і його неповнолітній син, частка сина за законом становила б одну другу, а обов'язкова частка за наявності заповіту на користь сторонньої особи –

одну четверту спадщини. Це розрахунок за умови незмінності зазначеного кола спадкоємців та відсутності інших обставин, які впливають на розмір частки. Він показує, чому встановлення повного кола спадкоємців за законом необхідне навіть тоді, коли все майно охоплене заповітом.

До обов'язкової частки зараховується вартість майна та майнових прав, одержаних відповідним спадкоємцем, зокрема вартість заповідального відказу, встановленого на його користь. Якщо дитина вже отримує достатній обсяг спадкового майна, обов'язкова частка не додається до нього вдруге. Обмеження та обтяження заповіту стосуються лише тієї частини спадщини, яка перевищує обов'язкову частку. Отже, ця гарантія забезпечує мінімальний обсяг спадкового набуття, а не створює додаткову винагороду поверх усього заповіданого дитині майна [1; 6].

Водночас право на обов'язкову частку не належить кожному неповнолітньому родичеві спадкодавця. Неповнолітній онук, брат чи племінник не набуває його лише через свій вік. Така особа може спадкувати за законом або заповітом і користуватися спеціальними правилами прийняття спадщини, однак коло обов'язкових спадкоємців не підлягає довільному розширенню. Зокрема, спадкування онуком за правом представлення не означає переходу до нього особистого права його померлого батька чи матері на обов'язкову частку.

ЦК України допускає зменшення обов'язкової частки судом з урахуванням відносин спадкоємця зі спадкодавцем та інших істотних обставин. Стосовно дитини оцінка цих відносин має враховувати залежність її поведінки від віку, місця проживання та рішень дорослих. На нашу думку, відсутність спілкування, спричинена конфліктом між батьками, не повинна механічно переноситися у площину недобросовісності дитини. Судове зменшення частки потребує індивідуального обґрунтування; саме по собі невдоволення спадкоємця за заповітом установленим законом обмеженням його набуття таким обґрунтуванням не є.

Спільною гарантією для спадкування за законом і за заповітом є правило частини четвертої статті 1268 ЦК України: малолітні та неповнолітні особи вважаються такими, що прийняли спадщину, за винятком установлених законом випадків відмови. На відміну від прийняття спадщини через постійне проживання зі спадкодавцем, ця гарантія ґрунтується на віковому статусі спадкоємця. Тому окреме проживання дитини не спростовує прийняття спадщини. Необхідною передумовою залишається наявність у неї права на спадкування: стаття 1268 ЦК України визначає спосіб прийняття, а не встановлює нове коло спадкоємців.

Частина третя статті 1269 ЦК України дозволяє особі, яка досягла чотирнадцяти років, подати заяву про прийняття спадщини без згоди батьків або піклувальника. Від імені малолітньої особи таку заяву подають батьки, усиновлювачі або опікун. Ці положення не суперечать прийняттю спадщини в силу закону. Звернення до нотаріуса забезпечує документування прав, установлення кола спадкоємців і подальше оформлення майна, однак відсутність заяви не повинна перетворювати спеціальну вікову гарантію на формальність. Так само дозвіл самостійно подати заяву не означає повної самостійності неповнолітнього щодо всіх наступних правочинів зі спадковим майном.

Інший підхід застосовується до відмови від спадщини. За частиною третьою статті 1273 ЦК України неповнолітня особа віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років може відмовитися від її прийняття за згодою батьків (усиновлювачів), піклувальника і органу опіки та піклування. Батьки, усиновлювачі або опікун можуть відмовитися від спадщини, належної малолітній особі, лише з дозволу цього органу. Отже, закон установлює різну інтенсивність контролю за набуттям і припиненням можливості спадкового набуття. Бездіяльність представника не є заміною заяви про відмову та необхідного дозволу.

Відмова допускається у встановлений законом строк, є безумовною і беззастережною та може бути відкликана протягом строку для прийняття спадщини. Не можна легітимізувати відмову дитини усною домовленістю, за якою інший спадкоємець обіцяє згодом подарувати їй майно або фінансувати навчання. Подібні обіцянки не забезпечують того самого рівня юридичної визначеності, що й належна дитині частка. Якщо метою родини є погодження користування конкретними речами, слід обирати відповідний правовий інструмент і окремо перевіряти його допустимість, а не підміняти його відмовою від усієї спадщини.

Оцінка доцільності відмови має враховувати й пасив спадщини. За статтею 1282 ЦК України спадкоємці задовольняють вимоги кредитора в межах вартості майна, одержаного у спадщину, кожен відповідно до своєї частки. Тому наявність боргів не доводить автоматично вигідність відмови. Необхідно встановити склад активів, обсяг вимог, обтяження та витрати на збереження майна. Водночас обмеження відповідальності вартістю спадщини не робить будь-яке набуття безризиковим з погляду потреб дитини. Обґрунтоване рішення має спиратися на перевірюваний майновий розрахунок і враховувати, наприклад, значення успадкованого житла для проживання дитини.

Принцип найкращих інтересів дитини та право бути вислуханою, закріплені у статтях 3 і 12 Конвенції про права дитини, дають орієнтири для такої оцінки [9]. Думку дитини слід з'ясовувати з урахуванням віку і зрілості, пояснюючи зрозумілою мовою наслідки рішення. Участь дитини не замінює передбаченої законом згоди чи дозволу, проте дозволяє перевірити, чи не відображає заява лише інтерес дорослого. Принцип найкращих інтересів також не уповноважує орган опіки довільно змінювати встановлені законом частки інших спадкоємців.

Конфлікт інтересів найбільш імовірний, коли законний представник одночасно спадкує після тієї самої особи, претендує на спірне майно або отримує вигоду від відмови дитини. Однак сам факт спільного спадкування ще не свідчить про порушення: інтереси можуть збігатися під час пошуку документів чи охорони майна. Перевіряти потрібно конкретну дію та її наслідки. На нашу думку, нормативний механізм має передбачати фіксацію обставин конфлікту, визначення особи, яка незалежно представлятиме дитину у відповідній дії, та можливість перевірити прийняте рішення. Формальний дозвіл без аналізу того, хто виграє від відмови або поділу, не забезпечує належної охорони.

Після прийняття спадщини виникає питання її оформлення. Частина третя статті 1296 ЦК України встановлює, що відсутність свідоцтва не позбавляє спадкоємця права на спадщину. Водночас стаття 1297 передбачає обов'язок звернутися за свідоцтвом у визначених нею випадках, зокрема щодо нерухомого майна. Нотаріальне оформлення здійснюється за Порядком вчинення нотаріальних дій нотаріусами України [10]. Значення державної реєстрації в цій сфері, як підкреслює О. Є. Кухарєв, пов'язане зі специфікою спадкового правонаступництва [7, с. 120]. Для дитини це означає, що збереження права в силу закону та можливість повноцінно реалізувати його щодо конкретного об'єкта не слід ототожнювати.

Судова практика демонструє ризик порушення прав дитини саме на етапі оформлення. У постанові від 23 жовтня 2024 року у справі № 308/5321/20 Верховний Суд оцінював ситуацію, коли спадкоємиця не повідомила нотаріусу про малолітнього брата, оформила спадкове майно на себе та згодом відчужила його. Суд підтримав висновок про недобросовісність такої поведінки і захист порушених прав іншого спадкоємця [11]. Значення справи для досліджуваної проблеми полягає в тому, що гарантія прийняття спадщини не усуває небезпеки приховування дитини під час оформлення документів.

Із цього випливає необхідність своєчасно повідомляти нотаріуса про дитину-спадкоємця, підтверджувати її статус і склад спадкового майна. Якщо виникає спір щодо належності частки, видачі свідоцтва іншій особі чи відчуження майна, спосіб судового захисту слід добирати відповідно до характеру порушення. Встановлення факту родинних відносин за відсутності спору про право відрізняється від позову, спрямованого на усунення правових наслідків неправомірного оформлення спадщини. Такий підхід узгоджується з розмежуванням позовного й окремого проваджень у дослідженні А. В. Баранкевич [5, с. 219] та положеннями Цивільного процесуального кодексу України [12].

Окремої уваги потребує подальше розпорядження успадкованим майном. Закон України від 25 березня 2026 року № 4824-IX змінив правила вчинення правочинів в інтересах малолітніх і неповнолітніх осіб [13]. Зокрема, передбачено можливість безоплатного набуття ними майна без дозволу органу опіки та піклування та уточнено регулювання правочинів щодо дитячого майна. Водночас зберігається дозвільний контроль за визначеними законом діями, пов'язаними з його відчуженням, поділом, переданням у заставу чи іпотеку. Ці зміни не скасовують спеціальних вимог статті 1273 ЦК України щодо відмови від спадщини. Відповідно, спрощення набуття не можна тлумачити як загальну свободу представника розпоряджатися одержаними дитиною активами.

В умовах переміщення сімей, перебування дітей за кордоном та втрати документів особливого значення набуває узгоджена взаємодія представника, нотаріуса та органу опіки. Гарантія прийняття спадщини в силу закону не відновлює знищені правовстановлюючі документи й не вирішує питання доказування смерті або походження. Тому вдосконалення практики доцільно спрямувати на доступність доказової інформації та супровід оформлення. При цьому не слід переносити на дітей загальний висновок про втрату спадщини через неподання заяви без попередньої перевірки застосовності спеціального правила статті 1268 ЦК України.

Пропонується конкретизувати у нотаріальному регулюванні порядок документування відомостей про малолітніх і неповнолітніх спадкоємців та реагування на виявлений конфлікт інтересів. Для вирішення питання про відмову доцільно передбачити мотивований висновок органу опіки, який відображатиме склад і вартість спадщини, відомі зобов'язання, вплив рішення на житлові та інші істотні потреби дитини, її думку та наявні альтернативи. Такі вимоги мають слугувати перевірці реального інтересу дитини, не створюючи додаткового дозволу для звичайного прийняття спадщини. Нормативне закріплення незалежного представництва саме для дій із конфліктом інтересів дозволило б поєднати захист із пропорційністю втручання.

Висновки. Особливості здійснення дитиною права на спадкування визначаються поєднанням підстави спадкування, віку та обсягу цивільної дієздатності. За законом вирішальними є юридично встановлені родинні зв'язки та черговість, а за заповітом – зміст розпорядження спадкодавця з урахуванням імперативних гарантій. Вік не створює самостійної підстави спадкування і не збільшує частку в межах відповідної черги.

Право малолітніх і неповнолітніх дітей спадкодавця на обов'язкову частку необхідно відмежовувати від прийняття спадщини малолітніми й неповнолітніми спадкоємцями в силу закону. Перша гарантія обмежує свободу заповіту на користь визначеного кола осіб, друга запобігає втраті спадкового набуття через бездіяльність дитини або її представника. Жодна з них не усуває потреби встановити склад спадщини та належно оформити права на конкретне майно.

Основним напрямом удосконалення регулювання є забезпечення безперервної охорони інтересу дитини від відкриття спадщини до її оформлення та подальшого розпорядження майном. Для цього необхідні індивідуальне обґрунтування дозволу на відмову, оцінка активів і зобов'язань, урахування думки дитини та незалежне представництво у випадках конфлікту інтересів. Такий підхід дає змогу зберегти загальні засади спадкового права й водночас забезпечити дієвість спеціальних гарантій для дитини.

Література:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15.
2. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14.
3. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14.
4. Кухарєв О. Є. Методологічні засади сучасного спадкового права України. Нове українське право. 2025. Вип. 4. С. 67–76. DOI: https://doi.org/10.51989/NUL.2025.4.8.
5. Баранкевич А. В. Судовий захист спадкових прав неповнолітніх осіб. Нове українське право. 2022. Вип. 2. С. 217–223. DOI: https://doi.org/10.51989/NUL.2022.2.30.
6. Кучер В. О. Забезпечення прав та інтересів обов'язкових спадкоємців за цивільним законодавством України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 157–160. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-12/32.
7. Кухарєв О. Є. Про розуміння значення державної реєстрації права власності на спадщину. Правова держава. 2024. № 53. С. 113–123. DOI: https://doi.org/10.18524/2411-2054.2024.53.300726.
8. Спадкування за правом представлення не є окремою підставою або видом спадкування: ВС. Судова влада України. URL: https://px.dp.court.gov.ua/sud0434/pres-centr/general/577905/.
9. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
10. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12.
11. Постанова Верховного Суду від 23.10.2024 у справі № 308/5321/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/122543735.
12. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15.
13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення порядку вчинення правочинів в інтересах малолітніх та неповнолітніх осіб : Закон України від 25.03.2026 № 4824-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4824-20.

Didenko D. A child's exercise of the right to inherit by law and under a will in Ukraine

Summary. The article examines how children exercise the right to inherit by law and under a will in Ukraine. It distinguishes the legal grounds for being called to inherit, acceptance of the inheritance, and the subsequent formalisation of rights to inherited property. The study argues that safeguards based on the heir's age operate within both forms of succession but do not create an entitlement to inherit where the relevant statutory or testamentary grounds are absent.

The analysis differentiates between a child as a person below the age of majority and a child of the deceased as a person with an established legal relationship of descent. It addresses the significance of parentage, adoption, the order of intestate succession, succession by representation, and protection of the interests of a child conceived during the deceased's lifetime and born alive after the opening of the succession. Being a minor does not in itself increase an heir's share under intestate succession.

Particular attention is paid to the relationship between testamentary freedom and the compulsory share reserved for the deceased's children below the age of majority. This share is calculated by reference to the individual child's entitlement under intestate succession rather than as one half of the entire estate. The appointment of a child as an heir is also distinguished from a testamentary legacy that gives the child a claim against an heir.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

The article examines statutory acceptance of inheritance by children, the right of a person aged fourteen or over to submit an acceptance declaration independently, and the special requirements for renouncing an inheritance. A legal representative's failure to act cannot be treated as a duly authorised renunciation. Nevertheless, statutory acceptance does not eliminate the need to establish the estate's composition, obtain an inheritance certificate, and register property rights where required by law.

It is argued that the assessment of a proposed renunciation should consider the value of inherited assets, liabilities, the importance of housing, and any conflict between the child's interests and those of the representative. The study takes account of the 2026 legislative amendments concerning transactions in the interests of children. Proposals are made to specify procedures for identifying conflicts of interest, securing independent representation for the relevant transaction, and providing reasoned decisions by guardianship authorities. These safeguards should support the child's effective participation without imposing an additional permission requirement on the ordinary acceptance of inheritance.

Key words: child, minor, intestate succession, testamentary succession, acceptance of inheritance, compulsory share, legal representation, guardianship authority, conflict of interest.

Використання штучного інтелекту. Під час підготовки статті інструменти штучного інтелекту не використовувалися.

Дата першого надходження статті до видання: 01.09.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.10.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 09.11.2026